
УДК 331.556.4

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/3-82-13>

Миськів Г. В.

Чапляк Н. І.

Львівський державний університет внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

У статті досліджено прикладні аспекти сучасної кризи, спричиненої пандемією COVID-19, крізь призму зовнішньої трудової міграції. Автори проаналізували позитивні та негативні впливи трудової міграції на національну економіку, зокрема обсяги переказаних грошових коштів та їх співвідношення до ВВП України; зростання рівня безробіття, бідності та захворювань на коронавірус через примусове повернення трудових мігрантів з-за кордону; розміри середньої заробітної плати по Україні і в розрізі регіонів та їх порівняння із середньоевропейськими. Також у статті окреслено заходи уряду для покращення соціального стану населення, на який негативно вплинули примусовий карантин і пандемія. Отже, ними є створення нових робочих місць, укладання угод з іноземними урядами про працевлаштування на сезонні роботи українців, турбота про здоров'я громадян України. Автори дійшли висновку, що держава повинна розглядати заробітчанин як стратегічно важливих партнерів та інвесторів і надавати їм необхідну підтримку.

Ключові слова: трудові мігранти, грошові перекази, соціальна сфера, заробітна плата, безробіття, бідність.

Постановка проблеми. Важкі наслідки пандемії 2020 р., спричиненої COVID-19 (коронавірусом), для світової економіки загалом та для національних економік зокрема вже передбачили всі економісти. Те, що карантинні заходи негативно вплинуть на всі сфери національних економік, є однозначним явищем, однак достовірно неможливо спрогнозувати глибину майбутньої економічної кризи. Блокування працездатного населення на карантині, заборони на подорожі та соціальне дистанціювання призвели до зупинки глобальної економічної активності, спричинили скорочення потоків трудових мігрантів та, відповідно, потоків

фінансових ресурсів, які вони переказували. Країни, що приймають трудових мігрантів, зіткнулися з додатковими проблемами у таких секторах, як охорона здоров'я, будівництво та сільське господарство, які залежать від наявності робочих мігрантів. Країни, у які повернулися заробітчани, зіткнулися зі зростанням захворювання на COVID-19 та загостренням проблем медичної сфери, зростанням безробіття, бідності та наростаючим соціальним невдоволенням тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми трудової міграції та її впливу на національну економіку України не є

унікальним явищем. Велика плеяда українських та закордонних учених присвятила свої наукові праці саме цій проблемі, зокрема її впливу на різні сфери суспільного життя, наслідкам, динаміці, структуризації міграційних потоків та їх напрямом, періодичності та тривалості. Можемо виокремити наукові праці таких учених, як Ю. Гумєнюк [1], О. Іванкова-Стецюк [2], О. Купець [3], Е. Лібанова [4], І. Майданік [5], О. Малиновська [6], О. Позняк [7].

Однак ґрунтовнішими та комплекснішими за цією тематикою можемо вважати дослідження Міжнародної організації з міграції (МОМ) [8], Міністерства соціальної політики [9], Світового банку [12], ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» [23], які динамічно реагують на зміну ситуації та охоплюють аналізом широке коло статистичних даних.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значні досягнення у вивченні зовнішньої трудової міграції, ситуація у сфері трудової міграції змінюється досить динамічно. Особливо гостро вплив на соціально-економічну сферу держави відчувається у період примусового повернення трудових мігрантів. Швидкоплинність розвитку подій зумовлює провадження наукового дослідження та вивчення всіх позитивних та негативних впливів на національну економіку України.

Мета статті Головною метою роботи є дослідження позитивного та негативного впливу зовнішньої трудової міграції на стан національної економіки та соціальну сферу держави, з'ясування наслідків скорочення потоків трудової міграції через карантинні заходи, пов'язані з COVID-19, у короткостроковий перспективі.

Виклад основного матеріалу. Із січня 2010 р. до червня 2012 р. Міжнародна організація з міграції (МОМ) зафіксувала 1,2 млн. українців, тобто 3,4% населення віком від 15 до 70 років, котрі працювали за кордоном [8]. Станом на кінець 2018 р., за даними Міністерства соціальної політики України, за кордоном працювали 3,2 млн. українців [9]. На кінець 2019 р., за підрахунками фахівців, за кордоном працювало близько 4 млн. українців, тобто майже 10% населення держави.

Провідним стимулюючим чинником для пошуку українцями місця праці за кордом є оплата праці. На початку 2015 р. середня заробітна плата в Україні становила 3 455 грн., 2017 р. – 6 008 грн., 2019 р. – 9 222,52 грн., а на початку 2020 р. – 10 726,94 грн. [10], отже, вона зросла за останні п'ять років у 3,1 рази (індекс інфляції лише 2015 р. становив 143,30% річних). При цьому варто врахувати, що рівень середньої заробітної плати по регіонах подекуди значно нижчий від середньоукраїнського значення. Так, наприклад, у Тернопільській області на початку 2020 р. відзначено найнижчий рівень середньої оплати праці, а саме 8 180,67 грн., а у м. Києві – традиційно найвищий, а саме 15 787,27 грн. Отже, навіть між регіонами всередині держави помітно значну різницю щодо оплати праці, а відносно країн Європи відрив буде значно суттєвішим.

Попри те, що середньомісячна зарплата в Україні значно зросла за останні 5 років, а саме зі 192 дол. США у 2015 р. (найнижчий показник під час економічної кризи) до 429 дол. США у 2020 р., різниця в оплаті праці між Україною та європейськими країнами залишається великою. На жаль, зарплата в Україні складає лише

близько третини середньої заробітної плати працівників популярних країн працевлаштування, а саме Польщі та Чехії. Відрив від західних або північних країн ЄС є ще більшим. Фактично реальна заробітна плата українців не забезпечує належного рівня життя та добробуту, недостатня для оплати комунальних, медичних та освітніх послуг, а також є абсолютно неконкурентною порівняно з країнами Європи, тому з огляду на різницю в оплаті праці, нижчі витрати на життя за кордоном та рівень якості життя навіть для заробітчан можливість отримання гідної оплати праці за кордоном буде стимулом для трудової міграції українців ще багато років.

Трудовій міграції українців сприяють також намагання європейських країн, таких як Польща, Чехія, Німеччина, спростити процедуру працевлаштування. Крім цього, відкритість країн ЄС до трудових мігрантів з України може надалі зростати. Через демографічні зміни та старіння населення багато країн все частіше стикаються з нестачею працівників, тому вимушені коригувати свою імміграційну політику. Підвищенням попиту за кордоном користуються висококваліфіковані робітники (газоварювальники, токарі, слюсарі вищого розряду), а також фахівці в галузі фізичних, математичних, хімічних наук, ІТ-сфери, медичні працівники тощо.

Звісно, негативним наслідком для економіки України впродовж усіх років поживавленої трудової міграції був відтік осіб працездатного віку, які могли працювати на Батьківщині, розвивати національну економіку та сплачувати податки до державного бюджету. Однак мігранти компенсували державі свою відсутність значними потоками грошових переказів, які вони надсилали сім'ям в Україні.

Оскільки достовірно невідома кількість трудових мігрантів з України, а відповідні відомства лише називають приблизні цифри працюючих українців за кордоном, то НБУ та МОМ не можуть вирахувати точної суми грошових переказів трудових мігрантів в Україну: розбіжності сягають подекуди декількох мільярдів доларів. Зокрема, у 2017 р., за розрахунками НБУ, обсяг грошових переказів мігрантів в Україну сягнув 9,3 млрд. дол., що становило понад 8% ВВП. Водночас, за даними МОМ у 2017 р., заробітчані переказали 12,1 млрд. дол., що становило майже 11% ВВП України [11].

За даними Світового банку, обсяги переказів українських трудових мігрантів у 2018 р. оцінювали у 14 млрд. дол. За оцінками НБУ у 2018 р. вони становили 10,88 млрд. дол. [12].

У 2019 р. НБУ прогнозував, що заробітчані зможуть переказати в Україну 12,6 млрд. дол. Однак за результатами 2019 р. Україна виявилась найбільшим отримувачем грошових переказів у Європі та центральній Азії: трудові мігранти переказали 15,8 млрд. дол., що становило близько 10% ВВП України [13].

Отже, трудові мігранти виявилися серйозними фінансовими донорами економіки України. Наприклад, прямі іноземні інвестиції в країну у 2019 р. становили 3,07 млрд. дол. [14], що вп'ятеро менше переказів заробітчан, а в рамках співробітництва з МВФ Україна за 24 роки отримала 32,9 млрд. дол. США [15] (сума, яку заробітчані переказали в Україну впродовж 2017–2019 рр.).

Однак сучасна економічна криза та безробіття, пов'язані з пандемією, спричинять серйозне скорочення надходження валюти, адже на час каран-

тину в Україну повернулося близько 2 мільйонів наших громадян, які перебували на заробітках [16], що, за прогнозами Світового банку, призведе до скорочення переказів на понад 27%. Фактично національна економіка недоотримає від 3,4 до 4,6 млрд. дол. США грошових надходжень через скорочення попиту та платоспроможності певних верств населення, які отримували кошти з-за кордону. Держава, відповідно, недоотримає доходів до бюджетів усіх рівнів як відрахувань, які б мали справити підприємства усіх форм власності, провадячи свій бізнес.

У світовому масштабі проблема скорочення грошових переказів трудових мігрантів також присутня цього року, і причиною стала все та ж пандемія COVID-19.

2019 р. став рекордним щодо зростання грошових переказів, адже їх обсяг у світі досяг 554 млрд. дол. США [13]. Здебільшого ці кошти надходили до країн з низьким та середнім доходом та відігравали важливу роль як джерело зовнішнього фінансування цих держав, перевершуючи подекуди обсяги прямих іноземних інвестицій. Середня світова вартість надсилання грошових переказів у 2019 р. становила 200 дол. США.

Втім, Світовий банк передбачив, що у 2020 р. потік грошових переказів знизиться у всіх регіонах світу. Найсуттєвіше скорочення відбудеться в регіонах Східної Європи та Центральної Азії (27,5%). У Південній Африці скорочення сягне 23,1%, у Південній Азії – 22,1%, у країнах Близького Сходу та Північній Африці – 19,6%, у Латинській Америці та країнах Карибського басейну – 19,2%, а в країнах Східної Азії та країнах Тихоокеанського регіону – 13% [13].

Скорочення потоків грошових переказів трудових мігрантів призведе до збільшення бідності, зменшення доступу домогосподарств до необхідних медичних та освітніх послуг, позбавить економічної допомоги бідні домогосподарства. Криза безгрошів'я на тлі зростання безробіття всередині країни через закриття великої кількості підприємств малога та середнього бізнесу може призвести до загострення кримінальної ситуації серед мігрантів, які не змогли виїхати на роботу до інших країн та залишилися разом зі своїми сім'ями без засобів до існування.

За підсумками 2020 р. рівень бідності (за критерієм витрат нижче фактичного прожиткового мінімуму) в Україні зростає до 45%, що на 6,5 відсоткових пунктів вище значення 2019 р. [17]. Водночас, згідно з даними Державного центру зайнятості, станом на початок травня 2020 р. безробіття в Україні збільшилося на 48% порівняно з 2019 р., а офіційних безробітних налічувалося 401 тис. осіб. За період карантину, тобто з початку запровадження обмежень для стримування коронавірусу (з 12 березня 2020 р.), статус безробітного отримали майже 156 тисяч громадян [18]. Щодо неофіційного безробіття, то кількість тих, хто втратив роботу, але з різних причин не став на біржу праці, оцінюється у майже 3 млн. осіб. Ця цифра не є остаточною. НБУ прогнозує, що рівень безробіття за підсумками 2020 р. складе 13,7–15,4%, чого в Україні не було з 2002 р. [18]. Хоча безпосереднім винуватцем погіршення ситуації у соціальній сфері став COVID-19, сучасна пандемія також опосередковано вплинула і на зростання бідності, і на зростання безробіття, і, зрештою, на скорочення надходжень до державного бюджету через примусове повернення заробітчан на Батьківщину.

Потрібно констатувати той факт, що, на жаль, в Україні не було ухвалено рішення про фінансову підтримку ані бізнесу, ані тих громадян, які втратили дохід або й місце праці через карантин. Водночас усі цивілізовані країни виділили значні фінансові ресурси для підтримки бізнесу та громадян, які вимушено залишалися без роботи та без засобів до існування. Отже Німеччина спрямувала на це 750 млрд. євро; Франція – 8,5 млрд. євро; США – 2 трильйони доларів [19]. В Україні таких заходів вжито не було, що загострило і без того складну ситуацію.

Негативні прогнози соціального стану населення держави, відображаючи кризовий стан національної економіки, можуть стати передвісниками наростаючого соціального невдоволення рівнем життя, відсутністю зайнятості, бідністю тощо, що може призвести до соціальної нестабільності або навіть соціального вибуху.

У ситуації, що склалася, Уряду доцільно було би розробити антикризові соціальні програми підтримки громадян, які би пом'якшили удар економічної кризи, а надалі створити сприятливе середовище для започаткування та провадження підприємницької діяльності, зайнятості у виробничій та невиробничій сферах або пошуку місця праці за кордоном.

На 2020 р. Уряд запланував створити нові робочі місця через реалізацію інфраструктурних проєктів «Велике будівництво», що дасть змогу створити понад 100 тис. нових робочих місць, а також кредитувати малий та середній бізнес на дуже вигідних умовах за програмою «Нові гроші», що сприятиме його відновленню та розвитку.

Однак вважаємо, що для подолання сучасної кризи, яка особливо гостро вразила соціальну сферу, таких намірів Уряду вкрай недостатньо. Карантин залишив без роботи, лише за офіційними даними, сотні тисяч українців, які працювали всередині країни. Ще сотні тисяч заробітчан вимушено повернулися в Україну, втікаючи від пандемії. До останнього часу Уряд України не планував сприяти трудовим мігрантам у виїзді за кордон для працевлаштування, а розглядав їх як «надзвичайно кваліфіковану, навчену в Європі робочу силу, яка має високу продуктивність, хорошу технологічну, професійну підготовку» [16], яку потрібно зберегти на Батьківщині. Проте робочих місць для всіх не вистачить, що зумовить подальше зростання бідності населення, а деякі домогосподарства опиняться на межі виживання.

Не варто забувати про рівень оплати праці. Урядова програма реалізації інфраструктурних проєктів «Велике будівництво» передбачає заробітну плату у 6–8 тис. грн. для працівників та вважає її адекватною для забезпечення належного рівня життя. Проте навряд чи така оплата зможе зацікавити бувших трудових мігрантів та змусить їх залишитися працювати в Україні, адже рівень витрат на життя середньоукраїнської родини з чотирьох осіб важко покрити середньоукраїнською заробітною платою. На жаль, посадовці цього досі не зрозуміли.

Водночас варто зазначити, що під час сезонних робіт попит на українських заробітчан за кордоном настільки великий, що іноземні уряди готові оплатити для них чартери. Багато країн оголосили про заохочення або послаблення візових обмежень для працевлаштування медичних працівників із зарубіжних країн. З такими пропозиціями дипломатичні відомства зверталися до українського МЗС.

Таким чином, попри карантинні обмеження на перетин кордонів та міжнародні переміщення, у квітні-травні 2020 р. українські трудові мігранти з дозволу МЗС відбули до Фінляндії, Великобританії, Польщі.

Основною вимогою українського Уряду до приймаючих країн стало гарантування умов безпеки українців у зв'язку з пандемією COVID-19, дотримання всіх соціальних гарантій та належних умов праці для українців, а також встановлення чітких і прозорих умов для легального працевлаштування українців за кордоном.

Зокрема, з Фінляндією було домовлено про легальні контракти для українських працівників на понад три місяці, оформлення медичного страхування та комфортного проходження карантину [20].

Уряд Польщі також намагається залучити на сезонні роботи чимало українців. Для цього було домовлено, що українські робітники, які будуть приїжджати до Польщі на роботу в аграрному секторі, зможуть працювати вже з першого дня після прибуття, тобто в період обов'язкової 14-денної ізоляції. Окрім того, новоприбулі сезонні працівники будуть обов'язково проходити тести на наявність коронавірусу, а платити за це будуть фермери. Щоправда, з держбюджету такі витрати фермерам будуть компенсовані. Це стане «елементом солідарності з аграріями», яким потрібно вчасно зібрати врожай. Аграрний сектор Польщі потребує зараз сотень тисяч сезонних працівників з України [21].

Заради справедливості відзначимо, що в Україні також є агрофірми, які потребують сезонних працівників та готові платити їм гідну зарплатню. Зокрема, до таких належить фермерське господарство «Ніжин Агроінвест», яке спеціалізується на ягідництві з використанням повного циклу виробництва: від вирощування саджанців, розсади і ягід (малини, полуниці, обліпихи) до заморозки та продажу готової продукції. У сезон фермерське господарство готове платити 1 200 грн. на день, якщо робітник буде працювати продуктивно, тоді як іноземні фермери платять заробітчанами приблизно 800 грн. на день за умови виконання щоденного плану збору ягід у 90–100 кілограмів [22]. Отже, в Україні є можливість заробляти гідно без потреби їхати за кордон.

Звісно ж, основним стимулом, щоби залишитися жити й працювати в Україні, повинна стати заробітна плата. Нині в Європі вона суттєво вище від української навіть за найменш кваліфіковану роботу. Саме це спонукає до пошуку місця праці багатьох українців за кордоном та дає їм змогу утримувати сім'ї, які живуть в Україні.

Отже, проблема подолання пандемії вірусу COVID-19 загострила та розкрила багато інших проблем, на які не зважали або які замовчували упродовж тривалого періоду. Такою проблемою

виявилася проблема трудової міграції громадян за кордон у пошуках вищого рівня доходів, ніж в Україні. Дослідження показало, що ця проблема комплексна та тягне за собою чимало інших у соціальній, економічній, бюджетно-податковій, правоохоронній, медичній, освітній та інших сферах.

У межах держави грошові надходження від заробітчан виявилися дуже суттєвими. Ці кошти дають змогу сім'ям трудових мігрантів сплачувати комунальні послуги, забезпечувати належний рівень життя батьків пенсійного віку, дітям – отримувати освіту у ЗВО, оплачувати безліч послуг соціальної сфери та купувати споживчі товари. Національна економіка сьогодні залежна від переказів трудових мігрантів, що є важливим джерелом доходів держави. Водночас це питання соціальної стабільності та елементарного виживання багатьох українських родин.

На жаль, Україна нині посідає не найкращі місця в міжнародних рейтингах найбезпечніших для життя країн (Index The Global Peace Index1), економічної свободи (Index of Economic Freedom), щастя (Index of Happiness), легкості ведення бізнесу (Doing Business/ease of doing business), глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index); Україна лідирує за рівнем корупції та за кількістю мільярдерів [23], що є чинниками, що спонукають до щорічного зростання кількості трудових мігрантів та зниження їх середнього віку.

Отже, для подолання проблеми трудової міграції та заохочення до праці на вітчизняних підприємствах недостатньо лише створити місця праці та забезпечити доступ до дешевих кредитів. У громадян має відбутися зміна менталітету та сформуватися відчуття потрібності державі, інакше певні верстви населення опиняться за межею бідності, що спричинить додаткове фінансове навантаження на державний бюджет через зростання соціальних виплат та посилить соціальну напругу. Уряд не має права розглядати заробітчан як статтю експорту, а повинен розглядати їх як стратегічно важливих інвесторів, які потребують підтримки.

Висновки і пропозиції. Трудова міграція буде важливим чинником для України наступними роками. На сучасному етапі розвитку національної економіки трудову міграцію можна вважати позитивним явищем, оскільки ефекти від неї отримують самі мігрантів, їхні сім'ї та українська економіка загалом. Трудова міграція рівнозначно впливає й на економіку, й на соціальну сферу, що дає змогу комплексно вирішувати соціальні проблеми України. Звісно, це може змінитися в довгостроковій перспективі, якщо еміграція почне шкодити ціновій конкурентоспроможності, інвестиційному клімату та державним фінансам в Україні. Однак очевидно, що жоден уряд не може та не має права перешкодити громадянам вільно виїжджати за кордон.

Список використаних джерел:

1. Гуменюк Ю. Міжнародна трудова міграція: методологічний та організаційний аспекти : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 619 с.
2. Іванкова-Стецюк О., Селешук Г., Сусак В. Виклики та адаптаційні резерви полілокальних родин українських трудових мігрантів. Львів, 2011.
3. Купець О. Міжнародна мобільність українських педагогів і науковців. Будапешт, 2013.
4. Лібанова Е., Позняк О. Зовнішні трудові міграції населення України. Київ : РВПС України НАН України, 2002. 206 с.
5. Майданік І. Українська молодь на ринках праці зарубіжних держав. Київ, 2010.
6. Малиновська О. Перекази мігрантів з-за кордону: обсяги, канали, соціально-економічне значення. Київ : НІСД, 2014.
7. Позняк О. Оцінювання наслідків зовнішньої трудової міграції в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2016. № 2 (27). С. 169–182.

8. Безробіття в Україні наростає – як упоратися з тим державі. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3008987-bezrobittia-v-ukraini-narostaie-ak-uporatisia-z-tim-derzhavi.html> (дата звернення: 18.05.2020).
9. Міграція в Україні: факти і цифри. Міжнародна організація з міграції (МОМ). Представництво в Україні. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/ukr_ff_f.pdf (дата звернення: 20.04.2020).
10. Міжнародний валютний фонд / Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mvf> (дата звернення: 25.05.2020).
11. Мінсоцполітики запевняє, що суттєвого підвищення рівня бідності у 2020 році не буде. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3029694-minsocpolitiki-zapevnaie-so-suttevogo-pidvisenna-rivna-bidnosti-u-2020-roci-ne-bude.html> (дата звернення: 08.05.2020).
12. НБУ: обсяг грошових переказів від заробітчан може бути вищим, ніж показує статистика. URL: <http://finbalance.com.ua/news/NBU-obsyah-hroshovikh-perekaziv-vid-zarobitchan-mozhe-buti-vishchim-nizh-pokazuje-statistika> (дата звернення: 22.04.2020).
13. Перекази трудових мігрантів у світі перевищать обсяги інвестицій. URL: <https://hromadske.ua/posts/perekazi-trudovih-migrantiv-u-sviti-perevishat-obsyagi-investicij-svitovij-bank> (дата звернення: 11.05.2020).
14. Польща дозволила українським заробітчанам працювати в агросекторі й під час обсервації. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3030879-polsa-dozvolila-ukrainskim-zarobitcanam-pracuvati-v-agrosetori-j-pid-cas-observacii.html> (дата звернення: 27.05.2020).
15. Понад 3 млн. українців працює за кордоном на постійній основі. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2752271-ponad-3-mln-ukrainsiv-pracue-za-kordonom-na-postijnij-osnovi-minsocpolitiki.html> (дата звернення: 23.04.2020).
16. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну / Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi> (дата звернення: 27.05.2020).
17. Середня заробітна плата за регіонами за місяць. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/reg_zp_m/reg_zpm_u/arh_zpm_u.htm (дата звернення: 27.05.2020).
18. Україна передала на розгляд фіняндської сторони проєкт міждержавної угоди. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3030949-zelenskij-podakuvav-prezidentu-finlandii-za-vivedenna-z-tini-procesu-trudovoi-migracii.html> (дата звернення: 27.05.2020).
19. Українські фермери готові платити сезонним робітникам у півтора рази більше, ніж іноземні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3020911-ukrainski-fermeri-gotovi-platiti-sezonnim-robotnikam-u-pivtora-raza-bilse-niz-inozemni.html> (дата звернення: 28.05.2020).
20. Уряд не планує сприяти заробітчанам повернутися на роботу за кордоном. URL: https://24tv.ua/uryad-ne-planuye-spriyati-zarobitcanam-povernutisya-na-robotu-za-kordonom-shmigal-royasniv-prichini_n1330469 (дата звернення: 30.04.2020).
21. Як уряди різних країн підтримують бізнес під час карантину? URL: <https://www.dw.com/uk/%> (дата звернення: 28.05.2020).
22. COVID-19 Crisis Through a Migration Lens. Доповідь Світового банку. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/989721587512418006/COVID-19-Crisis-Through-a-Migration-Lens> (дата звернення: 24.04.2020).
23. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів XXI століття : наукове видання / наук. ред. У. Садова. Львів, 2019. 110 с.

References:

1. Gumenyuk, Y. (2013). *Mizhnarodna trudova migraciya: metodologichnyj ta organizacijnyj aspekty* [International labor migration: methodological and organizational aspects]. Monograph. Ternopil' [in Ukrainian].
2. Ivankova-Stetsyuk, O., Seleshchuk, H., Susak, V. (2011). *Vyklyky ta adaptatsiyni rezervy polilokal'nykh rodyn ukrayins'kykh trudovykh mihrantiv* [Challenges and adaptive reserves polylocal families of Ukrainian labour migrants.]. Lviv [in Ukrainian].
3. Kupets', O. (2013). *Mizhnarodna mobil'nist' ukrayins'kykh pedahohiv i naukovtsiv* [Ukrainian international mobility of teachers and researchers]. Budapesht [in Ukrainian].
4. Libanova, E., Pozniak, O. (eds.) (2002). *Zovnishni trudovi mihratsii naseleennia Ukrainy* [External labor migration Ukraine]. Kyiv [in Ukrainian].
5. Maydanik, I. (2010). *Ukrayins'ka molod' na rynkakh pratsi zarubiznykh derzhav* [Ukrainian youth in the labor markets of foreign countries]. Kyiv [in Ukrainian].
6. Malynovs'ka, O. (2014). *Perekazy mihrantiv z-za kordonu: obsyahu, kanaly, sotsial'no-ekonomichne znachennya* [The transfers from migrants abroad: volume, channels, socio-economic importance]. Kyiv [in Ukrainian].
7. Pozniak, O. (2016). Ocynuvannya naslidkiv zovnishn'oyi trudovoyi migraciyi v Ukrayini [Evaluation of consequences of external labour migration in Ukraine] *Demography and Social Economy*. № 2 (27). P. 169–182 [in Ukrainian].
8. Bezrobittia v Ukraini narostaie – yak uporatisia z tym derzhavi. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3008987-bezrobittia-v-ukraini-narostaie-ak-uporatisia-z-tim-derzhavi.html> (accessed: 18 May 2020).
9. Mihratsiia v Ukraini fakty i tsyfry. Mizhnarodna orhanizatsiia z mihratsii (MOM) Predstavnytstvo v Ukraini. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/ukr_ff_f.pdf (accessed: 20 April 2020).
10. Mizhnarodnyi valiutnyi fond. Ministerstvo finansiv Ukrainy. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mvf> (accessed: 25 May 2020).
11. Minsotspolityky zapevniaie, shcho suttievoho pidvyshchennia rivnia bidnosti u 2020 rotsi ne bude. *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3029694-minsocpolitiki-zapevnaie-so-suttevogo-pidvisenna-rivna-bidnosti-u-2020-roci-ne-bude.html> (accessed: 08 May 2020).
12. NBU: obsyah hroshovykh perekaziv vid zarobitchan mozhe buty vishchym, nizh pokazuie statystyka. URL: <http://finbalance.com.ua/news/NBU-obsyah-hroshovykh-perekaziv-vid-zarobitchan-mozhe-buti-vishchym-nizh-pokazuie-statystyka> (accessed: 22 April 2020).
13. Perekazy trudovykh mihrantiv u sviti perevishchat obsyahu investytsii. URL: <https://hromadske.ua/posts/perekazi-trudovykh-migrantiv-u-sviti-perevishchat-obsyahu-investytsii> (accessed: 11 May 2020).
14. Polshcha dozvolila ukrainskym zarobitcanam pratsiuvaty v ahrosetori y pid chas observatsii. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3030879-polsa-dozvolila-ukrainskim-zarobitcanam-pracuvati-v-agrosetori-j-pid-cas-observacii.html> (accessed: 27 May 2020).
15. Pонад 3 mln ukrainsiv pratsiuie za kordonom na postiinii osnovi. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2752271-ponad-3-mln-ukrainsiv-pracue-za-kordonom-na-postiinii-osnovi-minsocpolitiki.html> (accessed: 23 April 2020).
16. Priami inozemni investytsii (PII) v Ukrainu. Ministerstvo finansiv Ukrainy. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi> (accessed: 27 May 2020).
17. Serednia zarobitna plata za rehionamy za misiats. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/reg_zp_m/reg_zpm_u/arh_zpm_u.htm (accessed: 27 May 2020).

18. Ukraina peredala na rozghliad finliandskoi storony proiekt mizhuriadovoi uhody. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3030949-zelenskij-podakuvav-prezidentu-finlandii-za-vivedenna-z-tini-procesu-trudovoi-migracii.html> (accessed: 27 May 2020).
19. Ukrainski fermery hotovi platyty sezonnym robitnykam u pivtora raza bilshe, nizh inozemni. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3020911-ukrainiski-fermeri-gotovi-platiti-sezonnim-robitnikom-u-pivtora-raza-bilse-nizh-inozemni.html> (accessed: 28 May 2020).
20. Uriad ne planuie spriyati zarobitchanam povernutysia na robotu za kordonom. URL: https://24tv.ua/uryad_ne_planuye_spriyati_zarobitchanam_povernutysia_na_robotu_za_kordonom_shmigal_poyasniv_prichini_n133046 (accessed: 30 April 2020).
21. Iak uriady riznykh krain pidtrymuiut biznes pid chas karantynu? URL: <https://www.dw.com/uk/%> (accessed: 28 May 2020).
22. COVID-19 Crisis Through a Migration Lens. Dopovid Svitovoho banku. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/989721587512418006/COVID-19-Crisis-Through-a-Migration-Lens> (accessed: 24 April 2020).
23. Sadova U. (eds.) (2019). *Ukrainska mihratsiia v umovakh hlobalnykh i natsionalnykh vyklykiv KhKhI stolittia: naukovye vydannia. [Ukrainian migration in the context of global and national challenges of the XXI century]* Lviv, 110 s.

Мыскив Г. В.

Чапляк Н. И.

Львовский государственный университет внутренних дел

СОВРЕМЕННОЕ ВЛИЯНИЕ ВНЕШНЕЙ ТРУДОВОЙ МИГРАЦИИ НА НАЦИОНАЛЬНУЮ ЭКОНОМИКУ УКРАИНЫ

Резюме

В статье исследованы прикладные аспекты современного кризиса, вызванного пандемией COVID-19, сквозь призму внешней трудовой миграции. Авторы проанализировали положительные и отрицательные влияния трудовой миграции на национальную экономику, в частности объемы перечисленных денежных средств и их соотношение к ВВП Украины; рост уровня безработицы, бедности и заболеваний коронавирусом из-за принудительного возвращения трудовых мигрантов из-за рубежа; размеры средней заработной платы по Украине и в разрезе регионов и их сравнение со среднеевропейскими. Также в статье очерчены меры правительства для улучшения социального положения населения, на которое отрицательно повлияли принудительный карантин и пандемия. Итак, ими являются создание новых рабочих мест, заключение соглашений с иностранными правительствами о трудоустройстве на сезонные работы украинцев, забота о здоровье граждан Украины. Авторы пришли к выводу, что государство должно рассматривать мигрантов как стратегически важных партнеров и инвесторов и оказывать им необходимую поддержку.

Ключевые слова: трудовые мигранты, денежные переводы, социальная сфера, заработная плата, безработица, бедность.

Myskiv Galina

Chapliak Natalia

Lviv State University of Internal Affairs

MODERN INFLUENCE OF EXTERNAL LABOR MIGRATION ON THE UKRAINE'S NATIONAL ECONOMY

Summary

The purpose of the article: to investigate the positive and negative impact of external labor migration on the national economy and social sphere of the state and to find out the effects of reducing labor migration flows through quarantine measures related to COVID-19 in the short term. The article examines the applied aspects of the current crisis caused by the COVID-19 pandemic through the prism of external labor migration. The authors analyzed the positive and negative effects of labor migration on the national economy, in particular: the amount of money transferred and their ratio to the GDP of Ukraine; rising unemployment, poverty and coronavirus diseases due to the forced return of migrant workers from abroad; the average wage in Ukraine and in the regions and their comparison with the European average. In 2019, labor migrants transferred \$ 15.8 billion to Ukraine, which was about 10% of Ukraine's GDP. Migrant workers are serious financial donors to Ukraine's economy. For example, foreign direct investment into the country in 2019 amounted to 3.07 billion dollars that is five times less than remittances. And within the framework of cooperation with the IMF, Ukraine has received 32.9 billion dollars in 24 years – the amount that workers transferred to Ukraine during 2017–2019. The article also discusses government measures to improve the social situation of the population, which has been negatively affected by forced quarantine and pandemics, including: creating new jobs, concluding agreements with foreign governments on employment for seasonal work of Ukrainians, health care of Ukrainian citizens. The authors concluded that the state should consider migrant workers as strategically important partners and investors, and provide them with the necessary support. Within the state, cash receipts from workers turned out to be very significant. These funds enable the families of migrant workers to pay for utilities, provide a decent standard of living for parents of retirement age, children – to get an education in universities, pay for many social services and consumer goods. Ukraine's national economy is dependent on remittances from migrant workers, and is an important source of state revenue. At the same time, it is a guarantee of social stability and basic survival of many Ukrainian families.

Keywords: labor migrants, remittances, social sphere, wages, unemployment, poverty.